

En "bydreng" på landet

Erindringer fra Svenstrup 1949-54

Af Jens Hæstrup

Vi var en familie på far, mor og tre børn, der i efteråret 1949 flyttede fra Odense ind i den røde villa på Svenstrupvej 66. Far var historielærer på Sct. Knuds Gymnasium og mor var hjemmegående med os børn. Inger

var den ældste og gik i 1'ste mellemskoleklasse på Sct. Knud - Bodil og jeg kom i Stenløse Skole, der jo dengang var en lille landsbyskole, som lå mutters alene på markerne øst for Stenløse Kirke.

Når jeg stopper med at fortælle mine barndoms-minder i 1954, da jeg var 11 år, skyldes det, at jeg fra Stenløse Skole blev optaget i Sct. Knuds Gymnasiums mellemskole. Dermed sluttede stort set også mit liv som landsbydreng. Og så var det jo også lige netop omkring den tid, hvor det traditionelle landsbysamfund på rigtig mange områder gik i opløsning. En lille slider, den grå Ferguson, overtog hestenes og en stor del af karlenes arbejde – næsten alle karle og efterhånden også de fleste tjenestepiger forsvandt i løbet af få år, og landsbylivet blev et meget andet.

Men jeg var altså en lille 6-årig bydreng, der pludselig dumpede ned i et traditionelt bondesamfund. I starten blev jeg vist opfattet som en, der afveg temmelig meget fra sådan som drenge på landet normalt så ud og opførte sig. For min mor var det ikke en skam, at sende sin søn i skole med lappede bukser, selv om lappens farve var en anden end buksernes. Men

herude satte alle en ære i, at skolebørnene gik i tøj uden lapper. Fra den første dag fik jeg i Stenløse Skole øgenavnet "Tøjhund" – lige som en legetøjshund syet sammen af forhåndenværende lapper. Min mor mente det godt, men havde altså ikke endnu afkodet landbokulturen!

På trods af øgenavnet, som jeg nu ikke tænkte noget videre over, oplevede jeg stort set alle kammerater og absolut alle voksne som venlige, ofte humorfyldte og meget imødekomne, og på kort tid oplevede jeg mig selv som et -næsten-fuldgyldigt medlem af landsbylivet. "Næsten" skyldes først og fremmest, at jeg var helt bevidst om min meget privilegerede tilværelse i forhold til de andre drenge: Jeg elskede at være med i arbejdet i stalden og på markerne, for i modsætning til gårdmandssønnerne, var det ikke noget af det, jeg *skulle*, jeg kunne jo bare gå hjem, når jeg havde lyst. Derfor var det også sjovt sammen med Hans Ove om lørdagen at skuffe og rive Johansens store gårdsplads, hvad der ellers var små drenges hadearbejde. Og jeg lærte hurtigt at gå i korte bukser og træsko eller gummi-støvler og blev forsynet med et strikket "kors", så det lange hår ikke faldt ned foran øjnene, når der skulle fodres svin eller hakkes roer. Efter

Svenstrupvej 66.

skoletid levede jeg det meste af mit liv på gårdene og var ikke længere en bydreng på landet. Men når jeg kom hjem, var jeg til gengæld blevet en bondedreng i et byhjem. ”Expressæben” med slibemiddel i lå nu side om side med ”Palmoliven”. Jeg kan huske, mine søstre engang i fuldt alvor spurgte min far, om han ikke godt kunne sende mig ud at spise i køkkenet, fordi jeg altid lugtede af stald. Sagen endte med, at det ikke var nok at vaske de synligt beskidte knæ og hænder, men at jeg også skulle skifte de alt for snavsede bukser og skjorte, når jeg havde været i stalden.

Erindringer er ofte meget stedsbestemte, og en tænkt tur ud ad min barndommens gade bringer et mylder af minder frem. Med udgangspunkt i mit barndomshjem kunne jeg vælge at gå i tre retninger, der på hver deres vidt forskellige måder var spændende for mig. 1) ad vejen ned forbi Svenstrup, over Stenløsevej og videre til højre op forbi Damgaard til Dømmestrup 2) den modsatte vej gennem Sct. Klemens og Stenløse, op ad kirkegårdsbakken til cykelstien og med den over markerne til skolen 3) ad den gamle grusvej mellem Didriksens hønsehus og LAB-husene, over jernbanen og ned til Svenstrup Skov og Odense Å. De tre veje vil jeg bruge som kapitler i mine mindelser fra barndommen i Svenstrup.

Fra Svenstrupvej til Dømmestrup

Vi var flyttet ind i en velbygget villa, der omgivet af en stor have lå alene på markerne mellem Hans Johansens gård og Svend Smed. Huset var fra 1920-erne og efter sigende bygget som en landmands aftægtshus. Hvad det var for en bonde, kunne jeg godt tænke mig at vide, for det var godt nok en stor pensionistbolig. Senere blev huset solgt til en skomager. Oppe på loftet lå der store bunker af flot, indfarvet fiskeskind, der under krigen blev brugt af skomagere som erstatning for læder og senere af mig til utallige andre formål.

Lige over for nr. 66 lå ”Didriksens Hønsehus”. Parcellen var engang udstykket fra ”Elysium” og formodentlig har huset engang været beboet af Dreyers høns. Nu tilhørte hus og have autoforhandler Didriksen fra Odense, som formodentlig overnattede der en gang imellem, men huset var lukket inde bag en meget høj og helt tæt tjørnehæk, så jeg hverken så eller hørte noget til ham.

Anderledes var det med det næste hus ”Elysium”. Her var adgangsnyglen Karsten Hedemann, der blev min bedste ven gennem hele barndommen. Det er selvfølgelig ikke rigtigt, men jeg husker det, som om vi var sammen hver dag, ofte i den store parkagtige have, hvor skyggen fra gamle træer skabte en eventyrverden med en stor blød mosplæne, flade enebærbuske, der dannede herlige mørke huler. Dertil den forladte tennisbane, hvor planter brød op gennem det røde grus og næsten bedst, det forfaldne lysthus, der var kilet inde imellem tre vældige stammer af en enorm sølvpoppe. Den skulle efter sigende være Fyns største, og var under alle omstændigheder et vartegn for Svenstrup, der kunne ses mange kilometer væk. Og så var poplerne et naturorgel. Der skulle ikke meget vind til, før man kunne høre lyden af de tusindvis af raslende blade, om efteråret forstærket af en intens knitren fra store stæreflokke, der samledes i trækronerne.

Elysium, Svenstrupvej, som det så ud engang.

Kuskehuset, på Svenstrupvej, der hørte til Elysium.

Elysiums have strakte sig helt ned til Svenstrups gamle landsbygade, som jeg egentlig kun brugte, når jeg skulle videre til Svenstrupskoven. Husene og gårdene var ikke så interessante for mig, af én simpel grund: der boede ingen børn i nogen af husene! Alligevel var der noget særligt ved tre af dem. Det første var et lille gammelt bondehus, hvor "gee'mutter", gedemutter, boede. Jeg har aldrig hørt andre navne for den store, gamle kone, der hver dag med slæbende skridt gik turen ned gennem Svenstrupvej i sin gamle blåmønstrede kjole, brune strømper, der hang nede om anklerne og de store gummitøfler. Egentlig var hun vist meget venlig, for når vi en sjælden gang henvendte os til hende, så smilte hun. Men smilet blottede to-tre lange og sorte tænder, der var placeret lidt tilfældigt i munden, og det forskrækkede os så meget, at vi aldrig hørte, hvad det var, hun sagde. Gedemutters daglige tur ned ad gaden gik til købmand Skov, der altid havde sat noget brød og nogle fødevarer til side til hende. Over for gedemutters hus på den anden side af vejen boede vognmand Kristoffersen, der var interessant, fordi han havde byens eneste lastbil, en førkrigsmodel, der humpede gennem Svenstrupvej i et tempo der gjorde, at vi altid prøvede, om vi kunne løbe den op. Hvad Kristoffersen kørte med og hvor han kørte hen, blev jeg aldrig klar over. Længere nede lå Jørgen Jørgensens firelængede gård. Han var sognerådsformand. Uden jeg overhovedet anede, hvad en sognerådsformand var for

noget, havde jeg en fornemmelse af, at det var noget meget stort, at han betød lige så meget for byen som Chr. Skov, og derfor næsten var på niveau med pastor Balslev.

Skråt over for Elysium lå Hans Johansens gård. Jeg blev meget hurtigt kammerat med den yngste søn Hans Ove, som kunne rådgive mig i meget af det, der var relevant for en begynder i landsbydrengelivet: pasning af kaniner, månedsduer og høns samt indretning af kaninbure og rugekasser til høns og duer. Det var også Hans Ove, der inspirerede mig til at kapitalisere mine husdyr: Duerne kunne gratis spise sig store og fede på marken, og mine forældres venner gav god pris for velnærede dueunger. Kaninernes mad kunne om sommeren samles i grøftekanten. Om vinteren havde jeg et godt depot af tabte roer, og Haarby Fjerkræslagteri var fast aftager af unge landkaniner -hvor svært kunne det være. Han kunne også fortælle mig, at en god del af kapitalen jo skulle gemmes til årets klart vigtigste begivenhed: Dyreskuet i Odense, hvor vi begge havde kaniner med. Men han kunne også lære mig mere specielle færdigheder som at røge rygeost med brændenælder over en gammel mælkejunge – så vidt jeg husker, blev der hver anden dag lavet to oste, som blev serveret til aftensmaden i folkestuen til karlene og pigerne. Hans Ove og jeg var altid ude. Vi legede aldrig inde i huset, men jeg husker de 3 store stuer, hvoraf den ene, den fine, kun blev brugt, når der var gæster og den største og bageste, stadsestuen ud mod haven, alene blev åbnet ved ganske specielle lejligheder, når der var mange gæster. Hvis man en sjælden gang fik listet sig derind, blev man mødt af en helt særlig tavs, kølig stemning af gamle dage. Hans Ove havde 3 ældre søskende. Inger gik jeg i klasse med. Hun kunne én ting, der gjorde et stærkt indtryk på mig: Hun kunne kniple, og den hastighed hvormed hun kunne flytte knappenåle og "kniplepinde" i et præcist forudbestemt mønster måtte overstige enhver drengs fatteevne. Ufatteligt var det også, at en af storebrødrene havde

valgt at gå i skole på Mulerne i Odense, i stedet for at blive herude i paradiset.

Lindegården på Svenstrupvej.

Gårdens lade var meget stor og moderne med indkørsel i gavlen ud mod Stenløsevej direkte ind på 1ste etage. Her stod tærskværket i samme etage som halm- og kornloftet. På andre gårde husker jeg, at karlene skulle bære tunge kornsække på op til 100 kg (!) op ad en stige til kornloftet oven over. At lægge negene ind i tærskværket var alt for farligt for os drenge, men at ”tage fra” og stable baller oppe på halmloftet når ballerne kom op med halmtransportøren, det var lige noget for os. Men det stillede krav til os om at rubbe neglene, til at kunne samarbejde og at være vedholdne. Det gav os også et ansvar. For hvis der ikke blev taget fra i tide, endte det med kaos på halmloftet og måske stop i tærskningen. Sådant en tærskedag kunne godt blive lang, og i løbet af dagen blev luften i laden mere og mere tæt af støv, som satte sig som en klistret belægning i næse, mund og hals, og avnerne, især avnerne fra byghalmen, gav kløe og smårifter overalt på kroppen. Til gengæld var halmloftet verdens suverænt bedste legeplads. Der kunne laves alle tænkelige spring ned i halmen fra forskellige højder, med øvelse krydret med en saltomortale. Og så var der gemmelege, hvor den modige kunne blive fuldkommen væk ved skjule sig i spalter mellem ballerne eller ude under taget. Det kunne blive en skrækblandet leg, hvis man oppe fra toppen af Johansens store

halmloft tog dødsruten og gled helt ned til ned gulvet i det smalle mellemrum mellem halm og tag.

Bondedreng hos Borreby Greve

Johansen var vistnok en dygtig landmand, og han var meget tilbageholdende med at inddrage de mindste børn i arbejdet med dyrene og på marken. Verden så helt anderledes ud nede i Hans Borreby Greves hvide gård på den anden side af Svenstrupvej, og det var hos Greve, jeg oplevede at føle mig som en rigtig bondedreng. Bortset fra de store forskelle i personlighed mellem de to naboer, havde Greve i modsætning til Johansen ingen sønner boende hjemme, men to piger, Inger og Else. Storebroderen, Knud, var taget hjemme fra (mon ikke han var karl på en anden gård? – jeg husker ham mest for, at han, når han var hjemme, spillede fodbold med os i bare tær på gruset i gårdspladsen, og at han kunne skyde, som en hest sparkede). Greve var derfor interesseret i få selv en bydreng lært så meget, at jeg ind imellem kunne give en hånd med i stald, lade og på marken. Set med nutidens øjne var meget af det, jeg fik lov til på kanten af det forsvarlige, men jeg er Borreby Greve evigt taknemmelig for alt hvad jeg fik prøvet og lært - og for så vidt også mine forældre for, at de ikke stoppede det.

Jeg fik lært at fodre svin med valle og ”grutning”, at lave roehakkelse og gav også en hånd med, når tomme båse skulle renses og kalkes. Det var vigtigt, for flueplagen var overvældende. Der sad i tusindvis af fluer overalt på vægge, vinduer og griserygge, og det store kar med valle (svarer til skummetmælk) var altid totalt dækket af et lag døde fluer. Det var altid spændende, når søerne faredede (fødte). Hvor mange pattegrise kom der, og var der patter nok til dem alle sammen? Det var utroligt at se, hvordan den ene pattegris efter den anden blev presset ud af det store, gryntende dyr og afleveret som slimede næsten døde klumper, indtil

Grevegården før branden i 1997.

vi fik gnubbet dem tørre og levende med en halmvisk, og så fik dem lagt til patterne. Der var jo ind imellem nogle, der ikke lavede op og blev lagt i et hjørne af båsen. Jeg husker engang, at der var en pattegris, som Greve havde dømt død og lagt i hjørnet, men jeg må have set livstegn, for jeg spurgte ham, om jeg måtte prøve, om jeg ikke kunne få liv i den. ”Du må få den, hvis a’ du ka’ få liv i `en”. Jeg fik søreme liv i den, men Greve glemte nu sit løfte! For en dreng var det også voldsomt interessant. Når der blev sat en orne til en so, og ornen ofte i bogstavelig forstand skulle have en hånd med. Tidligt fik vi børn på den måde syn for sagn om, hvad der skulle til, for at et hunvæsen kunne blive gravid. Det var nok også derfor, at vi kunne fnise henrykt af vores lærer i Stenløse Skole, frøken Ørgaard, når hun hørte lyden ude i legepladsgruset af kærestens Vauxhall, sagde til klassen på sit ”fine” lidt snøvlende sprog: ”Jeg skal lige op i lejigheden og or’ne noget”.

Kørerne havde jeg ikke så meget at gøre med. Det var vigtigt for mælkeydelsen, at malkningen havde faste rutiner, det var specialarbejde for bonden eller fodermesteren. Men jeg fik da lært at eftermalke (malke den sidste mælk ud efter malkemaskinen), hvad jeg fik gavn af 25 år efter, hvor jeg på Færøerne blev ferieafløser for bonden og skulle malke kørerne på marken. Til gengæld var det et overskueligt arbejde for en dreng at skovle kokasserne ned i grebningen, så kørerne ikke jokkede i dem, og derefter skabe frit løb i grebningen, så urinen kunne finde vej ned til afløbet. Det var jo den gang man holdt ”alje”

(urin) og ”møg” (kokasserne) adskilt. Jeg har nok ikke været stærk nok til normalt at muge ud (køre gødningen fra stalden ud på møddingen), for jeg husker, at det kun var ind imellem, jeg baksede med at styre en trillebør med møg ud ad møddingens smalle bræddevej. For efterhånden som møddingen blev fyldt, blev bræddevejen længere og længere og chancen for at køre af vejen og ende i den dampende mødding tilsvarende større.

Hønsene havde jeg ikke noget at gøre med. Det var normalt konen i huset, der stod for det. Altså bortset fra, når der en gang imellem skulle muges ud, så blev drenge pludselig meget populære. Selv havde vi jo også høns, så der var ikke noget nyt der.

Med mine drengeøjne var det klart hestene, der var de mest spændende. Først og fremmest var de bare så kæmpe store. Så vidt jeg husker, var det ”Belgieren”, den belgiske hest, der var helt dominerende som arbejdshest. Af andre hest racer husker jeg kun, at husmand Rasmussen og landsbyens skraldemand, Madsen havde henholdsvis én og to ”Nordbagger”, den norske fjordhest, og at de ude på Damgaard havde en let hest, som vist blev brugt som ridehest. Hos Greve havde de to belgiere: ”Sorte”, der var en meget gammel vallak oppe i tyverne og ”Brunne”, som vist var halvt så gammel. Lugten og lydene fra hestene, der efter arbejde stod i båsen og gumlede hø, og ind imellem prustedede eller skiftede hvilestilling skabte en helt særlig stemning, som man aldrig glemmer. Men det der virkelig trak, var selvfølgelig at ride og at køre med hestevogn. Vi red uden sadde og stighbøjle (jeg har aldrig set en belgier med sadde – allersjældst med en sæk hen over ryggen), og tøjlerne var en stump reb eller høstbindegarn. Det var meget behageligt at ride på en belgier, fordi der over ryggraden var der en grube imellem de to rygmuskler, som fungerede som to store faste puder. Til gengæld var det svært at holde sig fast, når hestene var i trav. De var så store og

trinde og vores ben var så korte, at vi ingen chance havde for at holde fast med benene, men hoppede og dansede på rundt på den brede ryg, hvor det eneste faste holdepunkt var den ene hånds faste greb i mankens hår. At ride i skridt var dejligt, og at ride trav var bare skægt; galop var det sjældent hestene gad - og vi turde. For os drenge kunne ridningen ske på to måder. Vi red hestene til og fra markarbejdet, hvis der blev lavet arbejde, hvor det var praktisk, at redskaberne blev på marken. Det var med al seletøj på og var derfor rolige skridtture. Når så hestene ikke var i brug på marken, fik vi ofte lov til at låne dem til en egentlig ridetur. Vi red normalt ned til åen og Svenstrupskoven – det bedste var efter høst, når vi kunne ride på stubmarkerne, og allerhelst når der på marken var en masse bålpladser efter afbrænding af halm. Så kunne der rides i kunstfærdige mønstre - en udfordring for både rytter og hest. Efter jernbanens nedlæggelse, blev jernbanespooret en oplagt ridesti, men det løse sand var tungt for hestene. Jeg tror, at vi som ryttere normalt var meget hensynsfulde, men jeg husker én gang, hvor vi gik lidt over strengen. Da var jeg lidt ældre og har nok pralet over for mine klassekammerater i mellemskolen med, hvor sej en rytter jeg var. Sammen med en klassekammerat fandt jeg på, at vi skulle være cowboys, som med lasso skulle jage de kalve, der gik på skråningerne ned mod åen. En belgier på en stejl skråning løber bare ikke. så det var ret begrænset, hvor mange kalve vi fik lassoet, og hvor stressede de nåede at blive. Generelt var begge Greves heste uendelig tålmodige med os unge ryttere. Når vi faldt af, og det gjorde vi mange gange, så stod de bare og ventede, indtil vi fik os samlet sammen. Jeg har ikke erindring om, at vi nogen sinde kom alvorligt til skade. Men hvordan vi overhovedet kom op på de kæmpe dyr, det husker jeg ikke og det forstår jeg egentlig ikke – men vi må på en eller anden måde have hjulpet hinanden, ellers har det ikke kunne lade sig gøre. Som ryttere var vi alt andet en seje. Det var jeg til gengæld, når jeg af Greve fik lov til at være vognkusk, og når vi var på

markarbejde med hestene. Jeg tror ikke, at jeg som smådreng nogensinde fik lov til at køre en vogn alene, men bare det at være den, der havde tømmerne i hænderne og bestemte fart og retning - det var en fed fornemmelse. Det var også en fryd at sidde på den ene af hestene i tospandet og på den rare måde få den ene ben mast mellem de to kæmpe hestemaver og være helt tæt på hestenes lyde og lugte. Lige så godt var det, når jeg fik ansvaret for at ”køre frem”: at få hestene til at gå og stoppe med høstvognen afpasset efter, hvor hurtigt karle eller piger kunne lange negene fra traverne op på vognen. Bortset fra roehakning var det vist det eneste tidspunkt, hvor der var kvinder i marken. Når høsten skulle hjem, inden der kunne komme regn, skulle alle mand af hus – og altså også både konen og pigerne på gården. Hos Hans Johansen husker jeg, at gamle lærer Bruntse og hans kone begge var med til at ”lange op”. Det gav respekt og burde være et ombud for alle lærere! Når der var kvinder på marken, betød det også, at der helt undtagelsesvis kom en kurv med saftevand og madder. Efter høsten skulle efterladt halm rives sammen til lange baner. At

En sjælden gang var der piger med. Forrest Jens og Else Marie Greve. Bagerst Bodil og Inger Greve. 1951.

køre med den store hesterive var det eneste, jeg fik lov til at lave helt på egen hånd, men på de dage voksede jeg også en halv meter. Det, jeg husker som det mest ansvarsfulde arbejde, var dog at være med til at lægge negene på den helt rigtige måde på høstvognen, men hvorfor var nu noget særligt? Greve havde en ”gummivogn”, en almindelig åben fladbundet vogn med gummihjul, men til høsten var der brug for en ekstra vogn, så der kunne køres kornneg hjem i pendulfart – det gjaldt om at udnytte de gode dage. Så blev den gammeldags, smalsporede ”kassevogn” forsynet med en ramme af brædder, der gjorde, at læsset kunne blive dobbelt så bredt som vognen. Men markvejene havde huller og hjulspor, så hvis de høje og brede læs ikke var lagt på den helt rigtige måde, skete det regelmæssigt, at især kassevognen med de smalle vognhjul af træ sank i og kom til at hælde faretruende, så det meste af læsset gled af. I værste fald kunne vognen vælte, hvad der kunne være farligt, hvis hestene blev forskrækkede. Alligevel blev der tit læsset meget højt, for jeg tror, der var en vis prestige i at køre med så stort læs som muligt. Så det var altid med en lidt nervøs fryd at sidde oppe på det høje læs på vej tilbage, specielt hvis de små skuldre var medansvarlige for hvor godt, negene var pakket. Ud over høsten skete det også, at jeg fik overladt hestetømmerne i forbindelse med ukrudtsharvning, tromling og ved radrensning af roerne. Så var det Greve eller en karl, der varetog styringen af redskabet, og jeg var næppe til nogen stor hjælp, men det var vel også mest ment som en sidemandsoplæring. Der var en type af markarbejde, hvor en dreng ikke blev inviteret inden for. Det var såning af korn og roefrø, som krævede stor præcision og pløjning, som både krævede både kræfter, erfaring og præcision. At pløje med hest er en enestående oplevelse, men det lærte jeg først, da jeg som 17-årig arbejdede i en forstplanteskole på Djursland. Toppen af kørsel med hest, som var forbeholdt bonden selv eller en særlig betroet medarbejder, var naturligvis at køre selvbinderen, der var en slåma-

skine med automatisk binding af neg, og med et forspand af tre heste. Æn af de tre heste var ofte en lånt hest, der skulle vænnes til at samarbejde med kusk og de andre heste - og der skulle stoppes på stedet, så snart der var ”propper” i maskineriet. Det kostede Greve et par fingre, da der engang blev kørt frem, mens han rensede kniven.

Bodil Hæstrup og Inge Greve. På læsset Knud Greve

Der, hvor vi børn gjorde mest gavn var nok i arbejdet med roer og kartofler, der var vigtige afgrøder for Svenstrupbønderne. Det var ikke uden grund, at landsbyskolernes efterårsferie enten blev kaldt ”roeferie” eller ”kartoffelferie”. Sukkerroerne blev kørt til sukkerfabrikken i Odense, og efter sukkeret var kogt af, fik landmændene en snehvid masse retur, der blev ensileret og brugt som grovfodertilskud til køerne. Greve dyrkede også roer til foder: fodersukkerroer og kålrabi. De sidste var store, runde, havde en flot gul farve, og i modsætning til sukkerroerne smagte de rigtig godt, syntes både drenge og kaniner! Og så kunne vi lave de fineste roelygter af dem. Det var den tids udgave af græskarmanden.

Det mest tidskrævende og trælse arbejde med roedyrkingen fandt sted i det sene forår og om forsommeren. Karle, piger, landarbejdere og altså også os børn skulle ”i roerne”. Det forgik ved meter for meter at gå med sin roehakke og hakke alt ukrudt væk mellem de små roeplanter, der stod med et hakkejerns mellemrum i uendelig lange rækker. Det var her, jeg kunne profitere af at være en bydreng og lige så stille liste hjem, når træthed og kedsomhed indfandt sig. Afhængig af forsommerens regnmængder skulle der hakkes 2-4 gange. Førstegangs hakningen var også en tynding af de små roeplanter, og det blev normalt overladt til mere rutinerede kræfter, men jeg fik da lært det. Om efteråret kunne vi være med til at tage roerne op. Først havde der været en maskine eller en mand med en kniv på en lang stang, der havde kappet toppen af planterne, og derefter en roeoptager, der havde løftet roerne fri af jorden. Det var nu vores job at samle roerne i små bunker, så det var lettere for karlene med en roegreb at skovle dem op i hestevognen. Om efteråret kunne en vandmættet lerjord være meget kold, og under alle omstændigheder blev vi afsindig beskidte. Også kartoflerne skulle vi samle sammen i små bunker. Men det var et meget rarere job. Sikkert fordi Greves kartoffelmarker lå på den mere sandede jord nede ved åen, så vi var fri for den tunge, kolde og klistrende lerjord, og fordi kartoflerne var så små og mange, at vi børn var mindst lige hurtige til at lave bunkerne som de voksne. De kartofler, der blev brugt til svinefoder, blev kogt på marken. Jeg vil aldrig glemme den fortættede stemning i hjørnet af marken, hvor det store kogekar var kørt ind, den røde ild fra kvasbålet under karret, den søde kartoffellugt og den tætte damp fra karret, der blandede sig med efterårstågen. Kartoflerne var melede, men alligevel kunne vi ikke lade være med at spise af dem.

Noget andet, der også var både meget stemningsfuldt og sjovt var, at vi på sommeraftener i godt vejr legede forskellige gemmelege, mest krongemme eller vinkegemme. Her legede både

store og små sammen, karle, tjenestepiger, gårdenes og husenes drenge og pige, og det kunne endda ske, at legen og latteren også lokkede bonden og hans kone ud. Sådanne aftener var også mine storesøstre med – ikke mindst på grund af karlene. Jeg kan godt blive lidt vemdigt over, at ”den bog i dag er lukket” for de unge på landet. Til gengæld kan de være glade for, at ”en anden bog også er lukket”: De små iskolde karlekamre med cementgulv, et klædeskab, et lille bord og en pindestol og en nøgen pære i loftet. Jeg husker, at en af karlene hos Johansen havde lavet sin egen geniale natlampe i form af et snoretræk fra el-kontakten henne ved døren, videre langs væggene til en bøjle der hang, så han kunne nå den fra sengen. Jeg ved ikke om pige kamrene var en smule bedre – dér kom jeg ikke.

Videre mod Dømmestrup

Lige før Svenstrupvej krydsede over Stenløsevej gik der en markvej fra til højre. De fleste af Greves marker lå ved den markvej. Næsten helt oppe ved Svenstrupvej boede Rasmussen i et gammelt bondehus. Han hjalp mig og min far med at lære os at slagte høns, duer og kaniner. Jeg kopierede nu ikke hans måde at slagte dueunger på. Han tog en unge i hver hånd, som han gemte bag ryggen. Så klemte han brystet så meget sammen, at de ikke kunne trække vejret. Det uhyggelige var, at jeg kunne aflæse aflivningsprocessen i Rasmussens ansigt.

I modsætning til Svenstrupvej var der oppe på Stenløsevej trafik med biler, som man ikke kendte. De kørte hurtigt, men de kunne stoppes! Og det med metoder, der gjorde Svenstrup og Stenløses drenge til hårdkogte kriminelle. Den bløde udgave bestod i, at vi med stor omhu pakkede en mursten ind i gavepapir, bandt fint silkebånd omkring, og lagde den indbydende pakke midt på vejen. Vi gemte os så i grøften et godt stykke væk, så at vi uden tanke for det potentielt farlige i situationen, vi havde skabt, kunne ”nyde” de ofte voldsomme opbremsnin-

ger fra biler, der havde spottet den flotte gave. En mere avanceret udgave for hardcore-drenge var at forsyne pakken med en fiskeline, som førte ned til grøften, så forbryderspiren i samme øjeblik bilisten skulle til at tage pakken, kunne trække i snoren, få pakken til at forsvinde ned i grøften og få et glimt af en bilists tåbelige udtryk, indtil sammenhængen gik op for ham og hans undren blev afløst af raseri. Det krævede et kæmpe mod, en vel planlagt flugtvej og en falks hurtighed. Jeg prøvede kun én gang, for jeg blev så bange for at blive fanget af en rasende mand, at jeg uden at kigge tilbage piskede hele vejen hjem og gemte mig rystende af angst i hønsehuset, hvor jeg sad lige til aftensmaden. Jeg blev aldrig klar over, om manden faktisk var løbet efter mig, og jeg gjorde det aldrig igen.

For mig var Stenløsevej ellers vejen til Kratholm og Fangel. Kratholm på grund af den "fantastiske" zoologiske have: Ud over nogle fugle og gnavere i små bure, havde de en abe i et lidt større bur – og så det her store syltetøjsglas med 3-4 ca. fem cm lange, nyklækkede alligatorunger med den frygtindgydende oplysning skrevet på en seddel på glasset: "Om otte år er disse krokodiller menneskeædere!" Gysende kunne man cykle hjem. Det var en anden slags gys, jeg på mørke eftermiddage kunne cykle hjem med i vinteren 1950, hvor var jeg blevet lokket eller snarere tvunget til at gå til dans i Fangel Forsamlingshus. Det var på alle måder en lidelse, at jeg over for den ene pige efter den anden blottede mine totalt manglende evner til at huske trinnene og holde rytmen.

Jens i Dyreborg, høsten 1948, inden flytningen til Svenstrup.

På den anden side af Stenløsevej krydset, hvor Gyldenhøjkvarteret ligger i dag, lå en af Greves marker som jeg især husker fra en voldsom hændelse, da jeg var ca. 9 år. Det var efter en høstdag, hvor jeg som så ofte før skulle ride en af hestene hjem. Alt det tunge seletøj var bundet op, buggjorden var løsnet og jeg sad på "den brune" og holdt mig fast i tømmeringene, for der var ingen tøjler, hestene kunne jo selv finde hjem. Så var det, at en af karlene ville være "morsom", og pirkede "den brune" i låret med en fork. Den ellers altid rolige hest gik i panik og satte i galop ud af marken, over krydset og ned ad Svenstrupvej mens jeg kæmpede for at holde mig fast ved at klamre til ringene, og hvad jeg ellers kunne få fat i. Problemet var, at buggjorden jo var løsnet og seletøjet sammen med mig gradvis gled ned på siden, så jeg til sidst havde hovedet nedad med det forfærdende syn af hamrende hestehove mod asfalten, der i uhyggelig fart forsvandt bagud. Det var lige ved at gå helt galt, men da hesten så indkørslen til gården, fik den taget så meget af farten, at den kunne dreje ind på gårdspladsen, hvor den standsede. Både karlen og jeg fik meget røde ører af den hændelse, men af helt forskellige grunde – der gik et stykke tid, før jeg igen turde sætte mig op på en hest.

Vejstykket på Dahlsvej lige efter krydset var i øvrigt dér, hvor de største snedriver blev dannet i de kolde vintre i begyndelsen af 50-erne. Et sjak af mænd arbejdede sig alene bevæbnet med skovle igennem snemasserne, for mælkebilen skulle jo i alt fald frem. Jeg husker, at min far engang var med i sjakket. Det skete ikke så ofte, at han tog del i landsbyfællesskabet, så jeg blev frygtelig stolt af ham, også fordi han faktisk var ret god til at håndtere skovlen. De kolde vintre gav også mulighed for at køre med hest på en måde, der slår alt andet: Kørsel med kane. Det bedste var at stå bag på sammen med kusken. Jeg husker tydeligt, at jeg selv var kusk, men der må helt sikkert have været en voksen ved siden af mig. Under alle omstændigheder var

det en pragtfuld oplevelse med fraværet af de sædvanlige hestevognslyde bortset fra hestens prusten, al den dampen fra hestens ryg og næsebor og fra hestepærerne. Jeg husker især en fantastisk tur, hvor der lå så meget sne, at vi ikke kørte på vejen men tværs hen over markerne. Det var Greves kane, men hvem vi kørte med, kan jeg ikke huske.

Oppe til højre lå Højgården. Jeg syntes, at den virkede lidt fornem der oppe på bakken og med det navn. Jeg kan kun huske, at jeg var der en enkelt gang, der var jo ingen drenge på gården, ”kun” tre piger, Rita, Kirsten, som jeg gik i klasse med, og Lisbeth. Det med at besøge piger lå ikke lige i kortene, og dem fra Højgård var sjældent med til gemmelegene om aftenen nede i Svenstrup. Den ene gang jeg var på Højgård red karlene på gårdene ”fastelavn”. Det forgik ved, at de i fint tøj red fra gård til gård. I forvejen havde en ”forridder” varskoet gårdejeren og hans familie, der når rytterne kom, stod parat med opskænket vin i glas på en bakke, der blev båret rundt fra rytter til rytter. De fik sikkert også noget at spise, men jeg kan kun huske synet af den statelige fru Højgård og den smukke Rita, der gik rundt med vinbakkerne mellem de pyntede heste og flotte karle. Når jeg var med på Højgård tror jeg, det skyldtes, at vi børn blev kørt med rundt med hestevogn på i hvert tilfælde en del af turen.

Lige efter vejen op til Højgård lå Madsens beskedne bondehus. Madsen var byens skraldemand og med sin hestevogn, to nordbakker og

Peter Madsens hus på Dahlsvej.

tre sønner fik han i løbet af forbløffende kort tid tømt byen for skrald. Den gang var der heller ikke så meget, der blev smidt ud, fordi emballage dårligt nok var opfundet og alt spiseligt gik til høns eller grise. Madsens var ikke store af vækst, men hans tre sønner var ufattelig stærke. Der var ingen, der kunne drømme om at udfordre nogen af dem til den rituelle kamp på kirkegårdsbakken. Det ville være rent selvmord, men vi havde forskellige styrkelege, der kun invaliderede dele af kroppen. Jeg kan stadig mindes, at mine håndrodknogler blev kvast af Niels' næve. Han og jeg gik i øvrigt i samme klasse, og han var en fantastisk ankermand i de utallige fodboldkampe, der blev spillet i Stenløse Skole. Desuden var han en mester i at ”pløk` grosse-nolliker”, altså skyde gråspurve med slangebøsse. Ikke blot var han god til at ramme, men han havde også bedre og mere opfindsom ammunition i form af diverse metalstumper end vores småsten. Set i bakspejlet var vores næsten daglige jagtture dybt problematiske, både på grund af det store antal fugle, vi faktisk fik nedlagt, og de sikkert alt for mange småfugle, der ikke døde, men kun blev kvæstet. Det simple stykke vildt var gråspurven, storvildtet var solsorten og stæren, som vi dog retfærdigvis ind imellem flåede, tog brystet ud af og stegte på panden - og så det vildt, der gav prestige på grund af flot udseende: gulspurv, rødkælk, bogfinke, musvit og blåmejse. Jeg uddannede mig senere til biolog og blev ansat af Naturfredningsforeningen - pinligt!

Hvis man gik lige ud ad Dahlsvej, kom man forbi gartneriet, der bl.a. i drivhusene havde Freesia, som var min mors yndlingsblomst. Men jeg var nu mere interesseret i jordbærmarken, for her kunne der virkelig tjenes gode penge i sæsonen, men det var, da jeg var blevet lidt ældre. Længere ude kom Vangededgård, der, så vidt jeg husker, var en af de få gårde, der bryggede deres eget øl. Det var en oplevelse at se og lugte det gærende øl i de store kar - men vi skal til Dømmestrup og derfor dreje op af Damhavevej. Alle

navnene på de små sogneveje kendte jeg slet ikke som barn, måske er de kommet til senere, og jeg kendte heller ikke navnet på den gård, der lå i svinget oppe på bakken. Lige som Kastaniegården ude på Stenløsevej var det en af de gårde, jeg slet ikke kom på af den simple grund, at der ikke var drenge i en set med mine øjne fornuftig alder. Jeg har heller ikke været inde i det lille bondehus, der lå på en stikvej længere henne mod Damgård. Der boede godt nok et barn, men da det var en pige, Ane, så var situationen den samme som på Højgård - drenge og piger levede i hver sin verden. Men vi drenge kunne godt snakke *om* pigerne, og vi vidste i hvert tilfælde, at Jørgen ude fra Volderslev, der var en af de ældre drenge, vi så op til, havde et godt øje til den livlige og kønne Ane.

I tankerne på vejen ud mod Damgård kommer jeg til at huske en af de spøjseste oplevelser jeg har haft som bondedreng i Svenstrup. Axel Damgård skulle låne en orne hos Greve. Greves orne hed altid Sofus. Hans Damgård var på min alder, vi gik i samme klasse i Stenløse Skole og fortsatte med at være klassekammerater lige til realeksamen på Sct. Knuds Gymnasium. Hans og jeg fik til opgave at få transporteret den her orne fra Svenstrup til Damgården. Vi blev udstyret med hver vores hasselkæp, fik ornen leveret på vejen, og så var det bare de 2-3 kilometer derudad. Det meste af tiden fulgte grisen vejen skiftevis i skridt eller løb, hvor vi lige kunne følge med. Men så var der også stop, hvor ornen blev nysgerrig efter noget inde på marken, og så var det om at være på stikkerne og tage kæppene i brug. Ikke fordi vi overhovedet tævede løs på grisen, men ved at give små rap på de rigtige steder eller kilde den på halsen bag øret kunne vi få ornen til nogenlunde at gå vores retning. Jeg mener ikke at vi overhovedet var bange for det store dyr, det var nærmest en fest at få drevet ornen hele vejen op til Damgård. Hans og jeg blev gode kammerater, og jeg tog regelmæssigt ud for at lege med ham. Hver gård havde sin karakter, og på Damgården blev vi

aldrig sat til at arbejde, men kunne lege de lege, som drenge nu leger, selvfølgelig mest udelege, men vi måtte også godt være inde. Så var legepladsen det store brune linoleumsgulv i køkkenet. Hans havde en hel del tinsoldater og først og fremmest to små kanoner, der kunne skyde med tændstikker, hvad der gav krigen en meget realistisk dimension. Normalt skal drenge jo skændes om den ene eller den anden soldat nu er død eller ej, her faldt soldaterne rent bogstaveligt om på slagmarken! Hans' mor var meget overbærende med, at vi indtog hendes køkken som legeplads, som ind imellem bredte sig fra gulvet op på slagbænken og spise bordet og ned i høkassen. Det var vist også ved Hans' spisebord, at jeg som det eneste sted oplevede at "læse lektier", men det må nok have været, da vi gik i mellemskole, det må have været matematik, og det må givet have bestået i, at Hans enten prøvede at forklare mig de mærkelige regler, eller jeg mere sandsynligt simpelt hen skrev af efter hans opgaver. Hans var nemlig både dygtig og flittig, jeg var ingen af delene. Et andet sted, hvor vi også kunne være inde, var i gårdens værksted, som blev kaldt "hughuset". Jeg var vildt imponeret over hvor rent og ordentligt der var, og hvor hvert stykke værktøj havde sin bestemte plads. I det gamle landbosamfund var det at kunne håndtere sav, økse, høvl og stemmejern en forudsætning for at være i stand til at vedligeholde de mange træredskaber, eller de redskaber, som træ var en del af. Men som sagt var vi mest ude, og det var hyppigst fodbold ude på en græsmark. Kokasserne var målstolper. De store, friske og våde var de foretrukne, fordi de var tydeligst. Hans mente, at når jeg nu var målmand oppe i skolen, så skulle jeg også være det her, og en god målmand skulle jo kaste sig helt ud til målstolpen... Ellers gik vi rundt og udforskede alt, hvad der havde drengeinteresser: tvejegrene der kunne bruges slangebøsser, hvor længe vi kunne få en høne til at ligge død på siden, fange biller under hasselbuskene, kigge på salamandrene i vandhullet eller fiske mærkelige gamle efterladenskaber op fra mergelgra-

ven. I almindelighed var både Hans og jeg temmelig velopdragne, og vi gjorde sjældent noget, der ikke var efter bogen. Men jeg husker engang, at vi fandt på en leg, som ikke ville have huet hverken Aksel Damgård eller hans kone. Bag stalden havde de nogle store grisesøer gående på en mark med nogle dejlige mudderhuller. Hans og jeg fandt ud af at vi skulle være "svine-cowboyer", hvilket gik ud på, at vi samtidig skulle springe op på ryggen af hver sin so, holde fast i de store ører og blive i længst tid. Vi hylede af grin, og grisene hylende af irritation over møgungerne på ryggen, mens de galopperede rundt, indtil de fik os kastet af. Den vildeste finale var selvfølgelig, hvis vi blev smidt af ved et mudderhul.

Fra Damgård til Dømmestrup gik vejen over mosen. Der er altid noget uhyggeligt ved moser; mosekønen brygger og gør de hundredvis af edderkoppespind synlige, der er vådt og man synker i, og så er der alle historierne om dyr og mennesker, der er forsvundet i det kolde vand. Men på én årstid skifter mosen karakter; om vinteren, når isen lægger sig, og der kan stå på skøjter. Normalt skøjtede vi på "oversvømmelsen" nede før Svenstrupskøven. Her på det lave vand skulle der ikke mange frostdage til før vi vurderede, at isen kunne bære, hvis ikke fik vi bare våde bukser. Men en sjælden gang i mellem har jeg oplevet at være ude ved den tilfrosne mose bag Damgården, og det var en hel anden oplevelse, fordi der var så mange dybe tørvehuller, der dannede en mosaik, som man kunne sno sig igennem. Et stykke efter mosen kom så Dømmestrup med det hvide forsamlingshus midt i byen. Det er endestationen på den lange tur fra Svenstrupvej 66, fordi der oppe på forsamlingshusets loft var der indrettet et sløjdløkke, som var målet for en lille gruppe Svenstrupdrengene, der om vinteren en gang om ugen gik den lange tur "til sløj". Det var et meget hyggeligt lokale med det skrå loft og den store limbøtte varmet på brændekomfuret ved skorstenen midt i lokalet. Der blev lavet utallige

støvleknægte, notede knivkasser og bakker med de første forsøg på intarsia. Min sunde gammelmandsfornuft fortæller mig, at vi mest sandsynligt har cyklet derud de fleste af ugerne, men i min erindring gik vi altid derud i en strid snestorm, og med træskostøvler og frostblå fingre. Sådan har jeg altid fortalt det til mine børn og børnebørn, og sådan får I det altså også at vide. At sandheden måske kan ligge lige lidt ved siden af, skal I ikke tage jer af. For alt hvad jeg i øvrigt har fortalt jer i disse erindringer, er selvfølgelig mine helt præcise, sandfærdige mindelser om en bydrenge landboliv for snart 70 år siden.

Nu holder Jens får.

Skt. Klemens skole 1950, alle årgange. Indsat: Billeder af Jens Hæstrup, til venstre som 6-årig.

